

1. melléklet a 114/2013. (IV.) Korm. rendelethez

Javaslat a

települési értéktárba történő felvételhez

I. JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó:

Veress József

temetőhegyi polgár

8200 Veszprém

Mátyás u. 9.

2. A kapcsolattartó adatai:

Veress József

Levelezési cím: 8200 Veszprém, Mátyás u. 9.

E-mail: veress.jozsef53@gmail.com

Telefon: 88/327-334, 20/321-2444

II. A TELEPÜLÉSI ÉRTÉK ADATAI

1. A települési érték megnevezése:

A Temetőhegy értékei

2. A települési érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:

Helyi ***kulturális örökség***

3. A települési érték fellelhetőségének helye:

Veszprém, Temetőhegy: 1-2) a Veszprémi Dózsa György Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola, Szent István út 56., 3) a Dózsa tér

4. Értéktár megnevezése, amelybe az érték felvételét kezdeményezik:

Települési, helyi

5. A települési érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

Városrészünk több olyan értékkel dicsekedhet, amelyek meglátásom szerint, együtt vagy külön, méltóak arra, hogy a már bevett iskolatörténeti gyűjteményünkhöz hasonlóan, felterjesztésre illetve értéktárba kerüljenek.

1) Ezek közül elsőként a **Szent István** Római Katolikus Elemi Népiskola (jelenleg Dózsa Iskola alsó tagozatos) épületének mai Dózsa tér felőli homlokzatán álló, **eredeti névadó szobrát** ajánlom az értéktár bizottság szíves figyelmébe, értéktárba vételre.

A Szent István szobor leírása: Teljes alakos, kb. 2,5 méter, fémváz, műkőből készült. A homlokzati falba épített ék alakú talapzaton áll. Erősen historizáló stílusú. A Szent Jobb országalmát tart, a király bal kezében apostoli kereszt, balján királyi kard van. A Szent Koronán az álló kereszt látható. Köntöse, palástja előkelő, díszes. Arca szelíd, határozott, barátságos, tekintete élő. Az alkotás királyi attribútumokban gazdag, számszimbolikája is sokatmondó. A szobrot alkotó művész nem ismert. (Nem zárható ki, hogy Krasznai /Krausz/ Lajos, vagy hozzá tartozó tanítványi műhely munkája. Stílusával emlékeztet az egyházmegye e kedvelt szobrászának a mi Szent László Plébániánkon, a templomunkban, a Levéltár homlokzatán és a Dunántúlon sokfelé fellelhető szobraira. Anyaguk is hasonló.) Azt viszont biztosan tudjuk, hogy Rev. P. Dr. Beőthy István apátkanonok, egykori teológiai tanár és szemináriumi rektor úr, a Temetőhegy kedves támogatója ajándékozta. A szent király dicsőségére, a városrész, az itt élők, és a családjaik, gyermekeik iránti megbecsülése, szeretete jeléül. Az iskola avatása, felszentelése idején, 1939. Magyarok Nagyasszonya napján már díszítette a homlokzatot. Sem az adományozó hagyatékában, sem a Historia Domus-ban egyelőre nem találtam utalást a szobor alkotójára. A kommunizmus, illetve a szocializmus éveiben meggyalázták, megrongálták, majdnem tönkretették az alkotást. Sajnos, még a kilencvenes, kétezres esztendőben is tettek benne kárt. Mintegy kilenc évvel ezelőtt, egykori szeretett igazgatómmal, az akkor már nyugdíjas Kovács Sándorral, az ő indítványozására, és a szülői közösségi vezetőnkkel volt dózsás tanulóval dr. Herth Viktóriával, együttes kezdeményezésünkre, felújítottuk. Az iskolai, városrészi közadakozásból, Hermanics József műkőszobrász szépen restaurálta. Megvilágítással, kamerás, reflektoros, elektronikus védelemmel elláttuk. Azóta nem bántották.

2) Másodikként az iskola mai ún. főépülete déli oldalánál álló **Dózsa szoborcsoportot** ajánlom.

Bár az ötvenes évek köztéri hangulatát is megidézi, kompozíciójában, figurálisában, aránykövetésében, bronzból készült plaszticitásában, ma is hatvanéves patinájával jelentékeny értéket képvisel. A monumentális, eredeti változata Budapesten, a Vár közelében látható. Ez annak vázlata. Mindkettő Kiss István alkotása.

A Dózsa szoborcsoport leírása: A tízalakos bronzból öntött műalkotás rózsaszín műkővel borított talapzaton áll, az iskola udvarának déli, parkosított szárnyában. A központi vezér figura 140 cm

magas, külön kiemelt, egyedül álló. A többi alak cca. egyméteres. Közösen jelenítik meg a parasztlázadás hadseregét. Érdekesség, hogy az egyik alak háttal áll a képzeletbeli frontvonalnak, kitekint az alkotásból, s a cselekményből is. A baloldalon négy, a másikon öt lázadót komponált a szobrász. Talán tíz éve, valószínű statikai okból, az egyik csoport ledőlt. Akkor gyorsan visszahelyezték. Mintegy öt évvel ezelőtt, gyűjtésből a posztamentumát ismét rendbe hoztuk, reflektorral megvilágítottuk. A készsleges Dózsavárosi Baráti Kör, öregdiákjai és szimpatizánsai szépítették meg. A történeti igazsághoz az is hozzátartozik, hogy 1951-ben, majd a műalkotás 1958-as idekerültével, kommunista pártpolitikai inspirációra, sajnos előbb a városrész, majd az iskola, valamint a tér és a közeli tsz. közös névadója ez a szobor, illetve Dózsa lett. Sokunk, a temetőhegyi polgárok és a lokális történelmi tradíció sérelmére, a Dózsa szobor sajnos mára már közvetlenül vagy közvetve, de szellemiségével mindenképpen annullálta a történelmi elnevezéseket: Szent István Római Katolikus Elemi Népiskola, Temetőhegy, Miatyánk, Herceg utca, stb. Ezt az állapotot, tudomásom szerint egy 1991-es szűk körű elhatározás, majd erre alapozott döntés éltette tovább. (Mintegy sajátos módon megtartva ezzel az egykori MDP határozatot? Bízom benne, hogy egy, azóta talán sokat változott igazi lokálpatrióta ihletésből, mielőbb revízió alá kerül e névadások üzenete, és hivatalosan, teljesen visszatérnek a történelmi elnevezések a városrészünkben.) Ennek ellenére és ezzel együtt, mégis javaslom e műalkotás értéktárba vételét is. A városrész közterületét, annak épített, vizuális sokszínűségét a maga sajátos módján, a történelmünket bemutatva, gyarapítja. Ez is a városrészhez tartozik.

3) Harmadik javaslatom a kivándorlási, vagy „**amerikás kereszt**”.

Az iskola déli kerítésénél áll. Az intézmény legközelebbi „szomszédja”. A „kitántorgás” évében, 1905-ben emeltették azok a honfitársaink, akik amerikai vendégmunkásként, az Újvilágban letelepedve, szeretettel gondoltak haza, „ex voto” készítették.

Az „**amerikás kereszt leírása**”: Felirata most, restaurálás után jól olvasható: „Isten Dicsőségére, Szűz Mária tiszteletére állíttatták az 1900 években Veszprémből Amerikába vándorolt Magyarok 1905 évben.” A feszület a szokásos méretű (cca. 4,5 m), egyalakos, cca. 1X1 m alaptömbön áll. Korpusza szintén a megszokott, de már sajnos úgy tűnik, kopottan, felületesen, hiányosan aranyozott. Vörös permi kőből faragott a kereszt és a talpazat. Az alsó szegmense 44 nevet hordoz. Ezek közül csupán 11 a magyar hangzású, a többi sváb családnév. Közülük sok ma is gyakori itt a Temetőhegyen. A feszület a tér felé tekint. A hátoldalán /északi oldalon/ a Stirszi J. név a kőfaragó mester nevére utalhat. A 2012-2013-as tanévben, igen tiszteletre méltó módon a helyi képviselői keretből és hozzájárulásból – de mint néhány év alatt kiderült, sajnos nem túl nagy technológiai sikerrel - restaurálták. Környékét a nagylelkű Dózsavárosi Baráti Kör szépen burkolta. Az „**amerikás kereszt**” is a Temetőhegy sorsának egyik megbecsült tanúja. „Lebenslauf”-ja kicsit hasonlít az itt élők sváb és magyar őseinek élettörténetéhez. A feszületet sem kerülték el a háborús találatok. Egyszer át is telepítették, akár csak az állíttatók családtagjait a kommunizmus éveiben. Eredetileg a Tüzér utca déli végénél állt, és búcsúi feszületi statusa is volt. Sajátos megoldású az elhelyezése. Talán, mintha kitessekeltek volna az iskolai kerítésen kívülre, nehogy veszélyeztesse az egykori szocialista internacionalizmust és az ateista nevelést? Egy idős temetőhegyi hölgy jóvoltából éveken át mindig friss virágcsokor díszítette. Ma már csak egy műanyagvirág bukéta pótolja a gondoskodást. Pedig különleges tisztelet, védettség és megbecsülés illethetné. Itt az ideje, hogy a történelem pofonjai

után az utókor védelmét kapja meg. Ez is morális kötelemünk, akárcsak a Szent István szoborral kapcsolatos elkötelezettség. Mindez talán meg is történhet az értéktárba vétellel.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

A fentiek **sajátos, egyedi és sokszínű történelmi, kulturális együttest** alkotnak itt a mi városrészünkben. Több, mint egy évszázadot átívelve. Azonban e fent ismertetett tények mellett nem közömbös még a **mi morális és emocionális kötődésünk** sem. Az itt lakó és élő lokális patrióta érzületű temetőhegyi polgártársaimmal együtt, naponta átérezzük a **Szent István szobor**, az „amerikás kereszt” tanítását, kisugárzását. Azt a felelősséget is, amit az értéktárba vétellel, talán „pars pro toto” beteljesíthetünk. Szinte bizonyos vagyok benne, hogy az Értéktár Bizottság nagyrabecsült Tagjai, Kurátorai és a Döntnökök is így vélekednek. Remélem, nem lesz kétséges pozitív döntésük.

7. A települési értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Dr Szántó Konrád O. F. M.: A katolikus egyház története II. kötet, Bp. 1988. Ecclesia

Kováts Sándor (szerk.) A veszprémi Dózsa György Általános Iskola volt Szent István Elemi Népiskola Jubileumi Évkönyve 1939-1989

Kováts Sándor: Szóbeli, iskolatörténeti közlések, 2016. szept. 19.

Kováts Sándor: Iskolatörténeti Kalauz, 2000

Jubileumi évkönyv...2010

Historia Domus, Veszprém, Érseki Levéltár

Katolikus Lexikon, lexikon.katholikus.hu Szerk.: Bangha Béla, Bp. 1931

Mészáros István: Magyar iskolatörténeti kronológia, Veszprém, MPI, 1993

Veszprémi Egyházmegyei iktató, 1939, Veszprém, Érseki Levéltár

- 5957., 1336., 3582., 3816., 3003. sz., Veszprém, Érseki Levéltár

Veszprémi Római Katolikus Egyházközség közgyűlési jegyzőkönyvei, 1938. V. 13. és 1939. XII. 11. Veszprém, Érseki Levéltár

Rev. P. Dr Beőthy István apátkanonok, szemináriumi rektor, teológiai professzor hagyatékából, Veszprém, Érseki Levéltár

www.kozterkep.hu

www.dozsaiskola.hu

Privát fényképek

www.vehir.hu/data/file/2016/03/11_02mell_kozteri_alkotasok_regisztere

Megköszönöm dr Herh Viktória Krasznai /Krausz/ Lajossal, Kováts Sándor iskolatörténettel, Demény Pál településföldrajzzal, Molnár János és Sebő József városrész történettel kapcsolatos értékes szóbeli közlését.

8. A települési érték hivatalos weboldalának címe:

Nincs

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt települési értékek képei, sorrendje:

- 1) Szent István szobor**
- 2) Dózsa szoborcsoport**
- 3) Amerikás kereszt**

(A képek együtt, a beadvány végén láthatók. Megköszönöm Vajda- Kovács Ágnes közreműködő segítségét, a felvételek mellékelésében.)

.2. A Htv. 1. & (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:

Támogató nyilatkozat

Alulírottak, Veress József temetőhegyi polgárnak a fenti javaslatát megismertük. **Támogatjuk, hogy** a benne szereplő **három** megnevezett **kulturális érték bekerüljön a helyi, települési értéktárba.**

Ezt a támogatást az aláírásunkkal hitelesítjük, megerősítjük:

Kováts Sándor sk.

ny. isk. ig.

isk. tört. gyűjt.

alapítója

Dr. Tóth Dezső sk.

helytörténész

Rev. P. Medveczky Miklós sk.

plébános

Demény Pál sk.

ny. isk. ig.

az isk. tört. gyűjtemény

gondozója

Molnár János sk.

isk. tört. kutató

Sebő József sk.

tanár,

szociológus,

író

Veszprém, 2016. november 8.

3.A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:

Hozzájáruló nyilatkozat

Megnevezettek, alulírottak nyilatkozunk, hogy e beadványban szereplő tartalmak, illetve felvételek adaequat célokra felhasználhatóak.

Ezt aláírásunkkal hitelesítjük, megerősítjük.

Vajda- Kovács Ágnes sk.

Veress József sk.

Veszprém, 2016. november 8.

„Nem az van messze tőlünk,
amit még el nem értünk,
hanem, amit már elértünk,
de elvesztettünk.”

(Sententia a Beőthy hagyatékából)

Tisztelt Értéktár Bizottság!

A fentiek alapján, tisztelettel kérem javaslatom elfogadását, illetve a műtárgyak és kulturális értékek helyi, **települési értéktárba vételét.**

Javaslom és tisztelettel kérem továbbá, hogy azokat a város lássa el méltó jelöléssel, így is gondoskodva róluk. Azért is, hogy a járó-kelők tájékozottak legyenek a mi kedves **temetőhegyi értékeinkről.**

Tisztelettel, köszönettel és nagyrabecsüléssel,

Veress József s.k.

tanár, hittanár, teológus

Veszprém, 2016. november 8.

Melléklet

- 1) **Szent István szobor**

2) Dózsa szoborcsoport

2) Amerikás kereszt



Adakozók nevei:
HORNUNG F. HERGOVITS J.
HORNUNG J. SZOLLOSI J.
STRENNER F. SZAKACS M.
BAOR J. FUKSZ J.
HEJZER M. JANI P.
ANGERMAN J. LORA J.
KALAMAR Fné. VENCZELI L.
HAPLI J. FRAMPERGER J.
SNELBACH U. SZUKOB J.
PLANG M. STUMPFHAUSER
BERKES A. STRAUB J.



Adakozók nevei:
KLEIN J. SZOLLOSI M.
KLEIN F. HAMAN M.
SZAUER
AKU Gy. HEJZER F.
CSOMAI J. LINC J.
ARNHOFFER J. FREIND F.
STRENNER J. STRENNER F.
VEBER J. ORTVEN TEREZ
SZEKER S. VITMAN LIZA
LENNER J. PATAKI L.
REZELI J. FERENCZI I.
HECASI J.